

Georg Brandes' tale ved de Danskes Banket

Taler

Georg Brandes
Kritiker og litteraturforsker

Dato

7. juni 1914

Sted

New York, New York, USA

1 Denne Dag har for mig ikke blot været en smuk Dag, men en bevæget. Jeg kom
fra Soundbeach i Formiddag, blev paa Pennsylvania Station afhentet af en
udmærket ung Dame, hvem jeg skylder meget, Miss Catherine D. Groth, og af
en udmærket og elegant Forlægger Mr. Crowninshield, fik kun Lov at klæde
5 mig om, og blev saa kørt tre Kvarter ud i Landet til et skønt Herresæde og dettes
skønne Ejerinde. Der saa jeg ved en Lunch adskillige af de 400, de Herrer og
Damer, som kroner Bygningen i de Forenede Stater; fik efter Tilbagekomsten
nogle Minutter til Omklædning, og var til Dinner i Ritz med et lille ganske
udsøgt, om end mig hidtil ganske fremmed, Selskab, i hvilket jeg følte mig saa
10 veltilpas, at man atter og atter maatte telefonere fra Comedy Theatre, at nu blev
Publikum utaalmodigt, for at faa mig løsrevet og kørt derhen. De selv har
derefter været Vidne til mit Held, har set, hvorledes Folk stod i Venterække et
Par Blocks ned ad Gaden. Over tusind Mennesker maatte gaa fra Teatret med
uforrettet Sag, deriblandt selve den danske Konsul, hvem jeg dog umuligt kan
15 beklage, da han har haft Ulejlighed nok af mig, uden at skulle høre Foredrag af
mig ovenikøbet.

Maaske opmuntret af den stærke Tilstrømning prøvede Professor Brander
Matthews, min fortræffelige Kollega, i sin Indledningstale at give Publikum den
20 højst mulige Forestilling om Kritikens Betydning og Værd; han hævdede, at i
det gamle Grækenland gik der tre store Tragikere (Aischylos, Sofokles og
Euripides) paa én stor Kritiker (Aristarchos), at i det klassiske Frankrig gik der
ligeledes tre store Dramatikere (Corneille, Racine og Voltaire) paa én stor
Kritiker (Boileau), at i Elisabethtiden gaves der mangfoldige Dramatikere, men
25 ikke én Kritiker. Alt som han talte, blev jeg mere og mere gennemtrængt af
Selvfølelse ved Tanken om en Kritikers uhyre Sjældenhed, og Højhedsvanvid
var lige ved at sluge mig, da de tre, fire skønne Damer, med hvem jeg havde spist
til Middag, smilte forstaaende til mig fra den Scenen nærmeste Loge, og jeg følte
mig meget fristet til at le. Derefter opstod der et Spektakel i Teatrets Baggrund,

30

saa vi paa Scenen frygtede, der var sket et Ulykkestilfælde, og vi blev først beroligede, da vi erfor, at det kun var den indtrængende Mængde, der ikke vilde lade sig afvise. Alt dette skyldtes den Kunst, hvormed Miss Catherine D. Groth havde sat det Hele i Værk, og jeg maa des mere prise hendes Kløgt, som hun
35 derpaa selv skyndsomt forlod Salen, fritog sig for at høre Foredraget, og hellere indtog en roligt inspicerende Plads i Kassererens Kontor. Saa kunde jeg for min Del begynde, og nu, da jeg er undsluppet fra Teatret, har De, mine kære Landsmænd, samt mange udmærkede norsk- og svensk-amerikanske Damer og
40 Herrer, bænket mig i denne Sal, og jeg har i de tre nordiske Sprog hørt fem smukke og elskværdige Taler, der viser mig, hvor gode nordiske Patrioter de alle er, selv om de med Legeme og Sjæl er knyttede til den største Republik og den heftigst fremadstræbende By, der findes.

Der raader her dels en fælles nordisk Grundfølelse, den, der har fundet sit
45 Udtryk i *American Scandinavian Society*, hvis svenskfødte Formand, Hr. Aspegren, talte paa én Gang som Amerikaner og som Skandinav, medens den norske Konsul Hr. Lunde og den danske Konsul Hr. Bech paa deres Side godtgjorde, at overalt udenfor Europa er Skandinavismen en levende Virkelighed.

50 Hr. Eckard V. Eskesen og Hr. Emil Oppfer, som ikke talte paa Embeds Vegne, anslog de hjerteligste Toner overfor mig.

Jeg tør sige, at en saadan Velvilje fra Landsmænds Side som i de sidste Aar er
55 mødt mig her og i England, er noget for mig aldeles nyt. For tyve Aar siden brugte jeg i et Foredrag om Nationalfølelse disse Udtryk:

»Medens den norske Forfatter altid i Udlandet har Norge i Ryggen, har den danske Skribent i Udlandet som Regel Danmark imod sig. Han angribes af
60 navngivne Landsmænd i franske Tidsskrifter, af anonyme Kjøbenhavnercorrespondenter i Berlinerblade eller i tysk-russiske eller i hollandske. Den danske Forfatter har undertiden maattet sige til sig selv: Ja, var der ikke mine kære Landsmænd, kunde jeg endda naa frem.«

65 Havde jeg ved den Lejlighed villet udtrykke mig stærkere personligt, saa havde jeg kunnet nævne adskilligt andet. Redaktionskontorerne i Warszawa, i Paris og i Berlin har ligget inde med rigeligt dansk Materiale imod mig, naturligvis mest anonymt, eller undertegnet med Navne, der neppe gjorde Artiklerne mindre

70 anonyme. Aldrig har man forsømt at underrette Udlandet om at jeg for det
Første i Virkeligheden slet ikke var dansk, men af fremmed Afstamning, at jeg
for det Andet ikke var Videnskabsmand, at jeg for det Tredie neppe var
Forfatter, da man mangfoldige andre Steder end hos mig kunde læse, at
Shakespeare var født og døde i Stratford on Avon. Jeg havde da altsaa af gode
75 Grunde hele mit Liv været udelukket saavel fra Universitetet i Kjøbenhavn som
fra Videnskabernes Selskab sammesteds.

Disse danske Meddelelser har dog ikke gjort noget Indtryk i Udlandet. Det er en
Snes Aar siden, at *The American Academy of Arts and Sciences* i New York
80 optog mig blandt sine yderst faa literære Æresmedlemmer; det er snart trediv
Aar siden jeg blev Æresmedlem af den russiske Forfatterforening *Litteraturens
Venner* i Moskvá. Den hjemlige danske Presses Holdning vil – dersom man
undtager det Blad, hvori jeg til enhver Tid netop selv skriver – blive den samme
indtil min Død, som den altid har været.

85 Des mere overraskende, næsten overvældende, har mine Landsmænds Holdning
overfor mig her og i Storbritannien virket paa mig. Den overstrømmende
Hjertelighed, De især her i den nye Verden viser mig, tager al Veltalenhed fra
min Tak; min Taknemmelighed er saa stor, at den hos mig fremkalder den
90 smertelige Følelse af ikke at kunne gøre Dem nogensomhelst alvorlig Gavn til
Gengæld for alt det Gode, De stræber at gøre mig.

Tro mig, min Taknemmelighed er følt, men da hverken De eller jeg er
sentimentale, saa vil vi ikke dykke os ned i Føleri, ikke glemme den muntre
95 Feststemning, som fra første Færd blev anslaaet.

Alle danske Talere baade her og i de mange andre amerikanske Byer, jeg har
besøgt, bar til mig varieret Vendingen: »Vi har ventet Dem i trediv Aar. –
Atter og atter har vi forgæves søgt at faa Dem herover; tilsidst har vi tænkt, De
100 havde noget imod at foretage Rejsen, og at det aldrig vilde blive til noget med
Deres Komme.«

Jeg troer, det er denne oftere skuffede Forventning, jeg skylder den udmærkede
Modtagelse, jeg har faaet.

105 De har, som jeg, mange Gange, især i Deres yngste Dage, været i Circus, naar en
Berider skulde springe gennem de med Silkepapir udfyldte Tøndebaand. Ifald

Berideren som duelig Mand strax uden videre springer gennem alle
110 Tøndebaandene, forbliver Publikum koldt. Naar han er kommet Circus rundt,
klappes der maaske høfligt en lille Smule. Kunstneren har nemlig forsømt at
give Tilskuerne Indtryk af den overvundne Vanskelighed.

Ifald derimod Berideren, medens der knaldes med lange Pidske, og
115 Tøndebaandene holdes frem for ham fra Skranken, og han selv slaar med sin
Ridepisk paa Hesten, idet han krummer sig til Spring – ifald han saa finder
Tøndebaandenes Stilling ugunstig eller føler sig uoplagt, tilsyneladende
skræmmes, derfor atter og atter vinker af med Haanden, og Tøndebaandene
trækkes tilbage – saa spændes Forventningerne, og man siger til sig selv: Mon
120 han overhovedet kan? Mon han kommer nogenlunde fra det? – Naar han saa
endelig, maaske først i tredie Omgang, tager sig sammen, vover Springet og
lynsnart, som en Tiger, tager syv, otte lange heldige Spring i ét Træk uden en
eneste Gang at snuble, endsige falde, (let og ledigt som var det Ingenting) – saa
125 gaar der en Bifaldsbrusen gennem Rummet, der bliver til Storm; den halve Sal
rejser sig for bedre at se, og Applausen bliver efterhaanden en Orkan, der ikke
synes at ville tage nogen Ende.

Saaledes har jeg i Amerika høstet et uforholdsmæssigt Bifald til Løn – ikke for
mine Fortjenester men fordi jeg saa ofte har vinket af.

130

Til de Reportere, der fra Morgen til Nat har udfrittet mig om mine Indtryk af
de Forenede Stater, har jeg gerne svaret, at jeg her overhovedet ikke har faaet
andet Indtryk end det af disse samme Reportere. Og jeg maa sige, Journalisterne
har vist sig udholdende. En Dame, jeg afviste, fordi jeg skulde rejse, kørte strax
135 til Stationen og købte sig en Plads lige overfor min; en Herre, jeg bad gaa, fordi
jeg nu skulde klæde mig om til Middag, spurgte blot artigt, hvor jeg skulde spise,
og anmodede saa telefonisk, om en Medarbejder af *New York Times* ikke kunde
blive indbudt sammen med mig, for at skrive op hvad jeg sagde ved Bordet; en
anden lod sig give en Plads i min Loge i Teatret for at høre og opskrive hvad jeg
140 sagde om Stykket osv.

Alligevel har jeg faaet bestemte Indtryk af Amerika, skønt jeg naturligvis har
været her altfor kort. Men De vil forstaa den Bemærkning, at den korte, knappe
lagttagelse ikke altid er af det Onde. Hvis man ser en Bygning en enkelt Gang i
145 en bestemt skarp Belysning. med tydelig Slagskygge over et Parti af Façaden,
med skinnende Sol paa visse Figurer eller Ornamente, da indpræger Billedet sig

saa fast, at det staa uforglemmeligt i Sindet. Har man derimod set en offentlig
Bygning Hundreder af Gange, paa alle Dagstider og ved Nat, saa har man i sin
150 Erindring intet bestemt Billede af den. Paa samme Maade: Hvad man skal
forstaa og tilegne sig, tør man ikke læse altfor ofte. Paa den Tid da Lamennais,
som Kirketroens Talsmand, var i Yndest ved Pavehoffet, tillod Paven ham at
udbede sig en Naade. Den skulde blive bevilliget, hvad den saa gik ud paa.
Lamennais udbad sig da at maatte være fri for at læse sit Breviar hver Dag, da
155 han saa slet ikke forstod hvad han læste.

Er en overfladisk Betragtningssmaade forkastelig, saa har en hastig, men
anspændt, opmærksom Iagttagelse visse Fortrin. Det har trods gentagne
Opfordringer fra Udlandet vist sig umuligt for mig at beskrive Kjøbenhavn; jeg
160 kender Byen altfor godt. Derfor hjembringer jeg et virkeligt Udbytte herfra
tiltrods for alt det Tidstab, jeg her har lidt ved den Helvedesmaskine, der kaldes
Telefonen, og ved de Repræsentanter for Taabens Spørgelyst, der kaldes
Reportere, som utrætteligt udfrittede mig om min Mening angaaende
Forholdene i Mexico, hvor jeg aldrig har været, og om hvilken amerikansk Bog,
165 jeg syntes bedst om, hvad jeg ikke véd. Men Sligt har ikke været andet end
Myggestik under en smuk og sjælden Sommer.

For de skandinaviske Lande har de Forenede Stater hidtil været næsten al
Udvandrings Maal, hvorhen de unge Kræfter søgte, hvem Fædrelandets Forhold
170 var for smaa og for trange. Et umaadeligt Tab har det medført for de nordiske
Riger, at en saadan Strøm af ungt Vovemod og Foretagelsesaaend regelret søgte
bort. Nogenlunde opvejes Tabet dog maaske ved den Fordel, at ikke faa af de
Bortrejste opnaaede langt bedre Livsvilkaar end de kunde have naaet i
Hjemlandet. Desuden udvidedes de Tilbageblevnes Synskreds, naar de fra
175 nærmeste Hold underrettedes om, hvorledes Menneskeheden, uafhængig af
trykkende europæiske Traditioner, har indrettet sig her paa denne Side af
Oceanet.

Det har ikke kunnet være anderledes end at hidtil det engelske Sprogs
180 Tiltrækning allerede i andet Slægtled har vist sig saa stærk, at det gamle Sprog
trænges tilbage eller forsvinder. Den store Republiks Tilegnelsesevne har
aabenbaret sig som saa overmægtig, at den gamle Nationalitet fortæres. Altsom
nordisk Civilisation imidlertid med Aarene tager til i Originalitet og Styrke, vil
dette Forhold uden Tvivl ændres. Tiltrods for det hastigere Tempo, hvori Livet
185 leves her, vil Forbindelsen med europæisk Civilisation i dens nordiske Form i

Fremtiden holdes vedlige. Som der maaske vil komme den Tid, da Fristaterne opfatter det som deres Mission at være de smaa Nationers Beskytter, saaledes vil der kanhænde endnu tidligere komme den Tid, hvor f. Ex. de Danske, og fra
190 Danmark Stammende, i Amerika vil sætte en Ære i at de har lange Rækker af Forfædre i Europa, en Ahnehal i det gamle Land, hvor Mindets indviede Lampe kaster sit Skær over et Galleri af Skikkelser, hvis Navne ikke kan glemmes.

Ifald De i Deres Erindring bevarer det Værdifulde fra Slægtens Fortid, vil De
195 ogsaa, de Danske som de øvrige Nordboer her, nære Tillid til de skandinaviske Folkeslags Fremtid. Den fremmes og den sikres efterhaanden, naar hver Enkelt gør sit Bedste, og naar der hersker usvigeligt Sammenhold imellem de Bedste.

Kilde

200 Brandes, G. (1920). Taler. København og Kristiania: Nordisk Forlag.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

205 Festtale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/georg-brandes-tale-ved-de-danskes-banket>

210

215

220